

קטעים מספרו האוטוביוגרפי של ז'ק סטרומזה 'ובחרת בחיים':

ז'ק מספר כיצד עזר לחברו במחנה (1943)

ביומי הראשון בתזמורת, בזמן החזרות, נכנס פתאום הקצין האחראי. המנצח הורה לנו בצעקה להפסיק לנגן ולברך את הקצין. האס-אס צעק: "Weiter machen!", "להמשיך!" ובאיטיות עבר בין השורות, משים עצמו מקשיב לנגינה. בהגיעו אליי צעק שוב: "Weiter machen!", כאילו הייתי זקוק לתזכורת זו, ובהמשיכי לנגן התקרב עוד אלי והחליק סיגריה אל כיס חולצתי. מיד לאחר מכן יצא מהבלוק. הדבר התרחש במהירות רבה, בלי שאיש שם לב למעשהו.

בצהריים, בשעת ה"סעודה", ישבתי ליד חברי, הרופא מוריס אלגבה. ניסינו נואשות להתחמם בהיצמדנו זה לזה, לאורה של קרן שמש חלשה. כשסיים את המרק אמר לי מוריס: "אתה יודע, ג'קובוס (זה היה שם החיבה שלי), הבאתי איתי מסלוניקי אלף סיגריות, וכעת אין לי אף לא אחת." באותה תקופה עישנתי לעתים רחוקות מאד, ואילו מוריס אהב לעשן כמה וכמה סיגריות ביום.

נזכרתי במקרה של הבוקר ושלחתי ידי לבדוק אם אכן לא היתה זו הזיה. הוצאתי מכיסי סיגריה והושטתי אותה בגאווה למוריס. מוריס נעץ בי עיניים משתאות: "אמור, רצחת מישהו הבוקר? מהיכן השגת סיגריה?" סיפרתי לו את המקרה והוא לא האמין למשמע אוזניו. "אם יבוא שוב מחר הקצין לבקר אותך, נגן לו שיר אהבה, העיקר שישים בכיסך עוד סיגריה", התפלל מוריס. המופלא בסיפור הוא שהקצין אכן הקפיד על הנוהג: בכל פעם שחזר וביקר אותנו, החליק סיגריה אל כיס חולצתי, מבלי שאיש ירגיש בדבר. אני שמרתי אותה באדיקות כדי לתת אותה למוריס. [...]

אלגבה חזר בריא ושלם לפריס אחרי המלחמה, ואנו שבנו להיות חברים, חברות הנשמרת עד היום למרות המרחק הגיאוגרפי בינינו. בפגישתנו הראשונה אחרי המלחמה הוא העלה את עניין הסיגריה ואמר: "שום מתנה שתוכל לתת לי כאן לא תשווה לאותה הסיגריה שנתת לי שם."

ז'ק סטרומזה מספר כיצד החל לעבוד כמהנדס באושוויץ (1943)

נקראתי לבלוק שבו שהו אסירים שהיוו חלק מהצוות הטכני. למחרת בבוקר, לאחר מסדר השמות האינסופי, התייצבנו בבית החרושת הנודע "Union-Werke". בתמימותי עדיין חשבתי שמועידים אותי לתפקיד מהנדס. הקאפו, שראה שאינני יודע לאן ללכת, בעט בי וצעק: "עצלן, עזור לדחוף את הקרונות!" כך צורפתי למחלקה של G. K. (שבויי מלחמה) רוסיים, חזקים וגדולים, שדחפו עגלות אל תוך בית החרושת, פרקו את מטענם – חלקי מכונות – והרכיבו את המכונות.

אחרי כמה שעות של עבודת פרך, שנדמה היה שלא תיגמר לעולם, כלו כוחותיי. שאלתי חבר אם הוא יודע מי מנהל בית החרושת. הוא הצביע על איש גבוה וחסון שעמד במרחק מה מאיתנו, לבוש מדי אס-אס ומוקף בכמה שוטרים המחכים רק למוצא פיו.

מבלי לחשוב על מעשיי, נטשתי את הרוסים שלי ורצתי לעבר המנהל. מאוחר יותר נודע לי שהיה בעצמו מהנדס בדרגת אלוף-משנה באס-אס. עצרתי מולו ואמרתי במהירות בגרמנית: "אני מהנדס והייתי מעוניין בעבודה שהולמת יותר את כישורי הטכניים."

באותו הרגע חשבתי שישלוף את נשקו ויהרגני מיד, על החוצפה שהיתה לי לעמוד מולו. אחרי כמה קללות נמרצות כגון "Verfluchte Jude" ("יהודי ארור"), שאל אותי ביתר איפוק: "אתה מצהיר על עצמך כעל מהנדס?" "Ja wohl!" עניתי. הוא נתן פקודה לאחד הסגנים סביבו שאמר לי: "לך, תתרחץ, שפר קצת את הופעתך. חזור הנה בעוד חמש-עשרה דקות, אני אקח אותך למשרד המנהל".

רחצתי את ידי ואת פניי והוכנסתי למשרד המנהל, אלוף-המשנה. שמו היה רודי. עמדתי במרחק סביר ועניתי בבטחה על השאלות שהפנה לעברי: "היכן למדת הנדסה? ממי למדת גרמנית? האם אתה יודע לצייר, לקרוא תכנית, להכין פרוייקט?" אחרי כמה דקות אמרתי: "למדנו את אותם הלימודים, אבל אני למדתי בצרפת, ולך יש בוודאי הרבה יותר ניסיון מאשר לי." דבריי ריככו אותו והוא שלח אותי למשרדים הטכניים כדי להיבחן.

ז'ק מספר על פגישתו עם מורהו לשעבר מהקונסרבטוריון (1945)

הצלחתי להתקבל לקונסרבטוריון של בורדו, שנוהל אז על ידי גסטון פולה. השנה היתה 1935. למדתי במקביל באוניברסיטה וגם בקונסרבטוריון, והתקבלתי לתזמורת...

בשנת 1945, אחרי השחרור, ראיתי בפריס מודעה ל"קונצרט פולה", שהזמינה את הקהל לסדרת קונצרטים בתאטרון שרה ברנרד. מובן שהלכתי לשם. בהפסקה נכנסתי אל מאחורי הקלעים. קשה לתאר את הרגע שבו גסטון פולה זיהה אותי, התקדם לעברי, חיבק אותי בזרועותיו ולחש "אני שמח לראות שאתה בין החיים". לא הספקתי אפילו לספר לו כי העובדה שהייתי תלמידו אולי הצילה את חיי, והוא נקרא לנצח על החלק השני של התוכנית. בעיניים דומעות חזרתי למקומי.

ז'ק סטרומזה, ובחרת בחיים, ע' 17

ז'ק מספר כיצד סייעה הנגינה לו ולאסירי אושוויץ (1979)

אחרי שהגענו למחנה ואחרי שנעלמו אשתי נורה והוריי, המוסיקה היא שעזרה לי לא לשקוע בייאוש. אדם ללא תקווה היה כבר בחזקת מת. המוסיקה איפשרה לי לסבול את הבלתי נסבל.

[...]

בימי ראשון, ברצוננו לסייע לאחינו החולים ולרומם מעט את רוחם, נהגנו לנגן ב-"Revier", דהיינו המרפאה, אם כי במחנה ציינה מילה זו את בית החולים. הכנו עבורם קטעים נבחרים מתוך הרפרטואר הקלאסי שלנו.

ברצוני לספר כאן מקרה שהתרחש 37 שנים מאוחר יותר, המבהיר את החוויה ואת המזור הרוחני שהעניקה הנגינה בימי ראשון לחולי בית החולים. בשנת 1979, בזמן שעבדתי על שלבי הסיום של הדוקטורט שכתבתי בטכניון בחיפה, נהגנו, מדריכי פרופסור שפר ואני, ללמוד בשקידה עד שפעמים רבות

דילגנו על ארוחות. באותו היום, בשעות הצהריים, הציע שפר שנעשה הפסקה כדי לאכול ולשתות. חצינו את המדשאות והגענו אל בית קפה קטן שלא היה מוכר לי.

עם כניסתנו הזמין שפר מה שהזמין עבורו, ופנה אלי: "ואתה, ז'ק, מה בשבילך?" באותו הרגע פנה לעברי בעל הבית, הסתכל היטב, תחילה בהיסוס, ואז נפלטה מפיו קריאה: "ז'ק, זה אתה, ז'ק סטרומזה, הכנר מברקנאו, שבא כל יום ראשון לבית החולים לנגן לנו את מוצרט!" כל יושבי בית הקפה הקטן, ברובם פרופסורים מהטכניון, הסבו פניהם אלינו ולא הבינו דבר, חוץ משפר שהכיר היטב את עברי מהמחנה.

בעל הבית, אנג'לו רג'ווסקי, ממוצא פולני, בכה מהתרגשות בחבקו אותי, כאילו מצא את בנו האובד. אשתו, רוזה, גם היא ניצולת מחנות, עשתה כמותו.

לאמיתו של דבר, לא זכרתי את אנג'לו, אבל עבורו הייתי הכנר מסלוניקי שעזר לו להתגבר על תלאות האשפוז ב-"Revier" בהאינו לקונצרטו בלה מז'ור מאת מוצרט.

ז'ק סטרומזה, ובחרת בחיים, ע' 42-43